

Status quo onderzoek NTMB-oeveren Leie

Nummer:	INBO.A.2010.236
Datum advisering:	12 oktober 2010
Auteur(s):	Floris Vanderhaeghe, Maud Raman
Contact:	Willy Huybrechts (willy.huybrechts@inbo.be)
Kenmerk aanvraag:	e-mail op datum van 8 oktober 2010
Geadresseerden:	Waterwegen en Zeekanaal NV T.a.v. Johnny Van Acker Afdeling Bovenschelde Nederkouter 28 9000 Gent Johnny.VanAcker@WenZ.be

AANLEIDING

In de gekanaliseerde Leie zijn de oevers vaak versterkt om natuurlijke erosieprocessen te verhinderen. De hellingsgraad van de waterbodembodem, van hoofdas tot de oeverlijn, is zeer steil en resulteert in een beperkte oeverruimte. Door deze steile waterbodembodem wordt de watervoerende sectie gemaximaliseerd ten behoeve van de scheepvaart. De huidige oevers hebben hierdoor nauwelijks een ecologische functie. Nochtans spelen oeverzones een cruciale rol in het ecologisch functioneren van een riviersysteem als biochemische reactoren, als ecologische corridor en leefgebied voor tal van soorten. Daarnaast vervullen de oevers (en dijken) een waterkerende functie ten behoeve van veiligheid, grondbescherming en grondwinning. Vaak hebben de dijken ook een landschapshistorisch en recreatief belang.

Om die reden heeft Waterwegen en Zeekanaal NV (W&Z) in verschillende fasen NTMB-oevers (vooroevers) aangelegd, die de ecologische waarde van de oeverzone moeten verhogen. De kennis over de effectiviteit van verschillende vooroeverontwerpen is evenwel beperkt, waardoor het nodig is om aangelegde vooroevers op te volgen.

Op vraag van W&Z kwantificeert het INBO het ecologisch functioneren van de gerealiseerde vooroevers en de bijdrage aan de doelstellingen geformuleerd in het rivierherstel van de Leie (Geïntegreerd Strategisch Plan Seine-Schelde, 2005). Dit gebeurt in het kader van een monitoringsprogramma voor dit rivierherstelproject.

VRAAGSTELLING

W&Z vraagt het INBO om de huidige stand van het onderzoek naar de vooroevers kort op te lijsten.

TOELICHTING

De monitoring richt zich op de vooroevers met palenrijen en in mindere mate op de azobé-vooroevers. Tot op heden zijn de volgende thema's gedocumenteerd:

Eigenschappen vooroever	Palenrijen		Azobé		Finalisering digitale dataset t/m 2010	Resultaten & conclusies
	2009	2010	2009	2010		
Fysische kenmerken						
- Hellingsgraad oever	X				80%	-
- Sedimentatie/erosie-proces van de bodem	X ^a	X			80%	25%
- Verticaal erosieprofiel van de oeverwand	X ^b	X		X	50%	50%
Biologische kenmerken						
- Habitatkartering		X			-	-
- Perimeter + aard van rietkraag	X	X			100%	-
- Vegetatieopnamen in PQ's	X			X	90%	20%
- Broedvogels	X	X ^c			100%	50%
- Visbestand	X				100%	100%

^a methode zoals in 2010 was in 2009 beperkt tot 3 vooroevers

^b methode aangepast in 2010; data 2009 beperkt bruikbaar

^c beperkt tot oeverzwaluwen

Met het nodige voorbehoud kunnen volgende conclusies getrokken worden:

- Er zijn totnogtoe geen duidelijke aanwijzingen dat het bodemprofiel tussen 2009 en 2010 is gewijzigd ter hoogte van 3 vooroevers. De conclusies worden bemoeilijkt door de kennelijk variabele betrouwbaarheid van de metingen met de Streamprofieler van het Waterbouwkundig Laboratorium. Een manuele meting is recent afgerond om hier meer helderheid in te scheppen.
- De erosie van de oeverwand is zeer sterk. Op sommige plaatsen werd de wand meer dan 30 cm weggeërodeerd op minder dan 1 maand tijd (cfr. metingen uitgevoerd op 2 en 29/07/2009). Door de sterke erosie was het noodzakelijk om in 2010 over te stappen op een andere meetmethode (resultaten nog te genereren).
- In de vooroevers komt nauwelijks watervegetatie voor. Enkel draadwier en schedefonteinkruid (op twee plaatsen) werden waargenomen. De vegetatie langs de waterlijn en hogerop het talud hadden een gemiddelde totale bedekking van 58,10%. Jonge afkalvingen met geringe kolonisatie van kleine pioniersplanten zijn verantwoordelijk voor dit relatief lage getal. Volgende vegetatietypen werden aangetroffen: glanshaver-, pionier- en rietvegetaties, alsook wilgen- en olmenstruweel. De glanshavervegetaties betreffen afgebrokkelde bermvegetaties die langs de waterlijn komen te liggen en daar tijdelijk kunnen standhouden. Riet is in verschillende vooroevers aangeplant. Olm en wilg koloniseren de oevers in een later stadium van successie, bij het uitblijven van beheer en toenemende verlandings.
- Tijdens de broedvogelkartering werden 19 broedvogelsoorten aangetroffen in de vooroevers. De winterkoning was de meest talrijke broedvogel. Andere veel voorkomende broedvogels zijn waterhoen, kleine karekiet, meerkoet, grasmus en bosrietzanger. In één vooroever werd de ijsvogel broedend aangetroffen. In verschillende vooroevers hebben zowel in 2009 als in 2010 oeverzwaluwen gebroed. Groeiende rietkragen en struweel zullen echter het invliegen van de nestholtes negatief beïnvloeden.
- Het laatstvermelde punt (niet optimaal samengaan van oeverzwaluwen met verder ontwikkelde vegetatiestadia) vestigt er de aandacht op dat er nog geen specifieke doelstellingen zijn gedefinieerd voor de verschillende vooroevers, rekening houdend met gewenste natuur en met beheerintensiteit (kosten). Voor het natuurbeleid zal één gelijke, uniforme doelstelling voor de vooroevers veel minder gewenst zijn dan gedifferentieerde doelstellingen. Een gedifferentieerde doelstelling is bijvoorbeeld een verdeling van x m vooroevers met langdurig open water, y m met overwegend moerasvegetatie en z m met overwegend struwelen. Dit kan al dan niet 'statisch' zijn (relatief intensief beheer nodig om de vooroevers in de bedoelde staat te houden), dan wel met het toelaten van successie (overgang $x \rightarrow y \rightarrow z$, met bijvoorbeeld een 10-jaarlijks beheer om x te hercreëren uit y of z). Het ontwerp van een specifieke vooroever (bv. kiezen van de diepte van de uitgangssituatie, oevererosie gewenst of niet, ...) houdt rekening met de randvoorwaarden van scheepvaart en met bredere doelstellingen vanuit natuurbeleid of lokale natuurdoelstellingen, zoals de gewenste oeverzwaluwpopulatie langs de Leie, het creëren van paaiplaatsen in de Leie of de ontwikkeling van struwelen in verlande vooroevers. In het rapport over de vooroevers (voorzien eind 2010) zal een eerste voorstel worden gedaan van mogelijke doelstellingen met afweging van beheer.
- Ter hoogte van 6 vooroevers zijn in 2009 in totaal 7 vissoorten aangetroffen in het kader van een proefbevissing op vraag van W&Z: blankvoorn, rietvoorn,

baars, grondel, paling, snoekbaars en pos. De resultaten zijn opgenomen in een rapport dat aan W&Z zal worden overgemaakt. Omdat de vraag tot proefbevissing op het einde van de zomer werd gesteld, kon de mate van reproductie niet vastgesteld worden. Er zijn zeer weinig juvenielen waargenomen, maar er is wel reproducerende vis op de Leie aanwezig.